

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 29. decembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejce) v Ljubljani

Ob 150letnici Linhartove „Županove Micke“

28. decembra leta 1789. so igrali prvič v stanovskem gledališču v Ljubljani v slovenskem jeziku in to 238 let potem, ko je zagledala beli dan prva slovenska knjiga. Šolski komisar, ud druge »Academiae operosorum«, zgodovinar in dotlej nemški pesnik Anton Tomaž Linhart je priredil po nemškem izvirniku »Županovo Micko«: nemško komedijo je predelal in jo presadil v slovensko zemljo. Uspeh je bil naravnost nenavaden in nepričakovan in je poklical na dan navdušenje za slovensko stvar, za katero ni bila še komaj v brazdah. Leta 1790. so ponovili v ljubljanskem stanovskem gledališču »Županovo Micko«, ki je izšla to leto v tisku, ko je Anton Tomaž Linhart priredil v slovenskem jeziku tudi Beaumarchaisovo komedijo ter jo krstil s slovenskim imenom »Veseli dan ali Matiček se ženi«.

»Županova Micka« je »prišla v spored vseh prireditvev v dobi narodnega prebujenja in zbudila prve tipe naš estarejše narodne igre«, kot pravi eden izmed najboljših poznavalcev slovenskega gledališča France Koblar. Jernej Kopitar, nasprotnik Franceta Prešerna, je pripoznal Linhartovo delo, Matija Čop pa je povzdigoval in France Prešeren ga je visoko cenil. Ni ga menda ne slovenskega, ne tujega oderskega dela, ki bi bilo v 150 letih tolikokrat pri nas igrano kot Linhartov slovenski prvenec, čeprav je druga Linhartova prireditev »Veseli dan ali Matiček se ženi« blojša in zajemljivejša.

Anton Tomaž Linhart je bil razsvetljenec iz konca 18. stoletja, vzgojen v fevdalni družbi in fevdalni miselnosti, skozi katero so se bliskale ideje francoske revolucije. Bil je svetovljan in po evropsko izobražen ter p oevropsko misleč mož, kakršnega pozneje do Čopa in Prešerna ni bilo v slovenskem knjištvu. Če bi Linhart ne bila potisnila smrtna kosa že leta 1795., torej dobrih pet let potem, ko je spravlil slovensko besedo na gledališki oder, bi bil mož spisal tudi prvo slovensko izvirno dramo, ker je spisal 9 let pred »Županovo Micko« nemško izvirno dramo in 8 let pred »Županovo Micko« nemško pesniško zbirko »Blumen aus Krain«, Prešeren, ki je sam sanjal o slovenski tragediji, bi bil že nasel prvo slovensko dramo.

Linhart je podobno kot Prešeren nastopil brez vsake organske zveze s tedanjim slovenskim knjižnim okoljem. Ni našel nobene stvarne ne duhovne zveze s »Pisanicami« in z Markom Polhinom. Bil je pa ena izmed najbistrejših glav kroga žige barona Zoisa. Linhart ni bil po rojstvu plemenitnik, bil je pa plemenitnik po duhu, kot je bil France Prešeren duhovni plemenitnik in zadnji duhovni aristokrat v slovenskem knjištvu. Bil je kot Prešeren odmev čiste kulture. Lahko, da bi bilo slovensko kulturno prizadevanje že pred Prešernom doseglo evropsko raven, če bi bil Linhart živel nekaj desetletij več, posebno če bi bil živel in delal še ob času Napoleonove Ilirije in jo tudi preživel in bi ne bil do Prešerna slovenski jezik le jezik hlapcev in dekel. Naravnost presenetljivo je Linhartovo stališče glede ilirstva in imena Ilirija za slovenstvo in Slovenijo, ko je

Tomaž Linhart — kakor poudarja France Koblar — zavračal ime Ilirec, ker so že izza 6. stoletja prebivalci naših pokrajin Slovenci. Bilo bi tudi naše politično prizadevanje zrastle iz drugačnih podlag, če bi bila že pred l. 1848. kulturna raven, ki se je dotlej v splošnem gibala le vsakdanji potrebnosti in v utilitarstvu, bolj evropska in bolj svetovljanska. Ne bila bi ne tudi slovenska politika tako klavarna in nje uspehi tako nadvse ponižni celih 90 let do današnjih dni, če bi bilo kulturno gibanje ustvarilo ob pravem času globokejšo narodno zavest med takrat odločujočim meščanstvom in za njim med širokimi plastmi vsega ljudstva. Mogoče ne bi bila slovenska zemlja tako razdeljena in raztrgana kot je današnji dan.

V Linhartu in Prešernu sta bila združena slovenstvo in evropstvo. Ravno pomanjkanje evropstva je pa povzročalo zavest o manjvrednosti in majhnosti slovenstva v odločilnih trenutkih in tudi še dandanes. Za to je 150 letnica Linhartovega slovenskega odrskega dela za nas zraven poudarka slovenstva tudi poudarek evropstva.

Stoletdesetletnica »Županove Micke« je pa tudi velik praznik slovenskega gledališča.

Napačna je trditev, ki je bila že večkrat napisana in izrečena, da je slovensko gledališče nastalo prav za prav šele po letu 1919. Tudi to naziranje izvira iz naše malodušnosti in je popolnoma napačno. Slovensko gledališče je bilo rojeno 28. decembra 1789. Razvijalo se je sicer res počasi, ker nismo imeli do zadnjih 50 ali 60 let razvitega meščanstva in neodvisnega razumništv. Vendar pa so že pred 50., 40. in 30. leti zrastle med nami resni odrski umetniki: Josip Noll, Fr. Gerbič, Fr. Naval-Pogačnik, Borštnik, Nigrinova, Borštnikova, Verbičeva, Verovšek itd. Že predvojno slovensko gledališče je med leti 1902. do 1914. doseglo tuintam, čeprav s skromnimi sredstvi resno umetniško višino. Zato ima tudi slovensko gledališče svoje izročilo.

Res je, da slovensko gledališče potrebuje še veliko izpopolnitev, da bo dobilo posebno slovensko barvo in zven. O tem smo priobčili že leta 1937. v »Sloveniji« celo vrsto sestavkov in podali nekaj misli kako bi se dalo to doseči.

28. decembra t. l. je uprizorilo v režiji dr. Bratka Krefta slovensko »Narodno gledališče« v Ljubljani »Županovo Micko« z izvirnim Linhartovim besedilom. Ta predstava je bila povsem za vse

Ali odpira novo leto nove razglede tudi za slovenstvo ali ne, ali bo za slovenstvo srečnejše kot preteklo ali pa bo hujše kot vsa nesrečna slovenska preteklost — to vprašanje vstaja v glavi vsakega pravega Slovenca.

Svetovnih dogodkov ne vodimo mi in jih ne moremo voditi — to vemo vsi.

Vse kar moremo, pa tudi moramo storiti je to, da smo pripravljeni braniti svojo svobodo in da smo prepričani do zadnjega, da bo tudi nam pravica zasijala.

Zaradi tega moramo biti čuječi in ne smemo biti brez brige za dogodke v velikem svetu. Ne smemo spati, kadar je treba gledati z obema očesa. Utrditi se moramo v notranjosti, pospraviti smeti, ki so se nabrale na slovenski gladini, pomesti z zajedavci in mevmami, da bo slovenstvo trdno in odločno. Zavedati se moramo, da je dolžnost vsakega pravega slovenskega človeka, da stori vse, da prekvasi čista slovenska misel slehernega, ki je rojen na slovenski zemlji.

V tem smislu želimo vsem sodelavcem, naročnikom in prijateljem našega tednika za slovenstvo

SREČNO IN VESELO NOVO LETO!

Uredništvo in upravništvo
tednika »SLOVENIJE«.

Kaj je bolj nujno: volitve ali „nove banovine“?

Tako se glasi glavno vprašanje, ki ga postavlja trenutno stanje političnega razvoja izza 26. avgusta na vsakogar med nami. Za Slovence, demoralizirane po trajnih in doslednih neuspehih tistih, ki so si prisvojili priložnost, da predstavljajo Slovenijo v državi in v notranji politiki, je gornje vprašanje še tem težje. Vendar je dolžnost vsakega Slovenca, najmanj pa vsakega poštenega Slovenca, da si najde odgovor na postavljeno vprašanje in da pripomore k temu, da bo v slovenski javnosti zavladovalo pravilno gledanje na stvar.

Objava sporazuma z dne 26. avgusta in prvih z njim zvezanih novih predpisov je treščila Slovence kakor iz popolne teme naenkrat na sonce. Za slovenske razmere nezaslišana novost je bilo spoznanje, da se še debizjo politične stranke, ki izposlujejo najprej svobodo svojemu narodu in samoupravo svoji narodni pokrajini, vsaj v začasnih oblikah in mejah, nato šele pristanejo na to, da smejo biti njihni zastopniki člani vlade. V slovenskih razmerah vemo že od dr. Lovro Tomana dalje, da je pri strankah prvo in edino pravilo, da prideš na oblast in zase žanješ, nasprotnika pa šibaš. Zato je zgled taktike vodilnih strank v Hrvaški slovensko javnost razgibal pred vsem v nravnem oziru. Seveda jo je tudi oslepil uspeh te taktike v tem smislu, da je vsa slovenska javnost na mah uveljavila zahtevo po takojšnji preureditvi Slovenije po zgledu banovine Hrvaške.

Ta zahteva je bila tako glasna in zagnana, da so hitele tudi vse politične skupine in jo povzele, oziroma jo poskušale celo monopolizirati za sebe. Vendar je bilo med stališčem teh skupin več prav važnih razlik. Tako so zahtevale skupine slovenske demokratične opozicije, da se ustvari narodne pokrajine z najmanj vsemi tistimi pristoj-

slovenske kulturne ljudi velik praznik in opomba v Linhartov spomin ter poudarek slovenskega gledališkega izročila. Slavnostni govor je imel vseuč. prof. dr. Franc Kidrič. Naj bi bila stopnjica, ki pelje do vrha slovenske dramske, prave samobitne slovenske umetnosti in glasen klic po nji.

nostmi, ki so bile priznane banovini Hrvaški, medtem ko je kaka druga skupina očitno želela, da se za zdaj ustanovi samo še »banovina Slovenija« z vsaj nekaterimi pristojnostmi banovine Hrvaške, in je napovedala, da že premišluje, katere od teh pristojnosti so za Slovenijo uporabne, katere pa ne. Tih nasprotniki in lažni zagovorniki uvedbe samoupravnih narodnih pokrajin so upriporili vmes še svarila »gospodarstvenikov«, vendar se je tudi ta poskus razbil na splošno veljavnem in trdnem prepričanju, da imajo Slovenci pravico do najmanj enake samoupravne pokrajine, kakršna je ali nastaja banovina Hrvaška. Neučakanost slovenske javnosti — in ne prikrivamo, da jo delimo — napravlja tisti zagon, zaradi katerega sedaj posebno »oficijelne« stranke glasno zahtevajo takojšno preureditev države, tako zelo takojšno, da naj bi se tudi volitve v parlament odložile za pozneje. To stališče podpira zlasti banovinska JRZ v Sloveniji in njena časnikarska služba. Izven Slovenije je istega mišljenja in prizadevanja JRZ, nič manj pa niso tega mišljenja mnoge srbske in še danes opozicijske stranke ter seveda tudi muslimani v JRZ, čeprav le-ti v nasprotnem oziru, kot n. pr. srbske stranke. Muslimani zahtevajo avtonomijo Bosne in Hercegovine, srbske stranke štejejo pa Bosno in Hercegovino za srbsko pokrajino.

Politiki, ki so odgovorni ljudstvu v banovini Hrvaški, predvsem pa vodstvo HSS, pa pravijo, da je izvedba volitev bolj važna in bolj nujna, kakor preureditev države, in zahtevajo, da se izvedejo najprej tajne, sorazmerne in svobodne volitve. Ker kažejo v Sloveniji v zadnjem času z neko nedostojno vnemo na Zagreb kot krivca, da še nimamo »banovine«, za katero smo se vendar 11. decembra 1938 tako zelo borili, se nam zdi pravilno, če pojasnimo natančneje, kakšna

je osnova tega stališča. V tem oziru je že »Hrvatski dnevnik« kaj poučen.

Hrvati pravijo približno tako-le: Mi smo si priborili sedanjo, začasno ureditev z opozicijsko borbo skoraj povsem sami. Razen SDS in maloštevilnih Slovencev in Srbov ni bil nihče pristno na naši strani. Sedaj je prva dolžnost, da si postavimo to, kar v načelu imamo, da si to tudi zavarujemo. V tej smeri pa je predvsem potrebno, da se pojavijo v ostalem delu države pravi zastopniki ljudstva, oziroma sploh: da se pojavi tak parlament, ki v resnici zrealizira prizadevanja ljudstva v ostalem področju države. Ta stvar je pojasnjena vsaj približno le na področju, kjer prebiva hrvaški narod. Mi se ne moremo več razgovarjati z ljudmi, o katerih ne vemo, če imajo korenino v ljudstvu, kakor smo se morali celo glede že doseženega. To bi bil približno naš, hrvaški razlog. Je pa še nadaljnji razlog v tem, da mora biti ljudstvu v vsej državi dokazano, da gre nova politika po novih potih. Tako sredstvo so pa edine svobodne, tajne in sorazmerne volitve. Iz teh volitev porojeni parlament ne bo več sad »provokacije«, temveč bo izraz ljudske volje, s tem pa že tudi zaradi izida volitev prikaz, v katerem obsegu je treba državo porazdeliti na narodne, samoupravne pokrajine, v koliko pokrajin in s kakšnimi medpokrajinskimi mejami. Če bi se volitve odlagale za čas po izvedbi preureditve, je zelo mogoče, da bi bila porazdelitev nepravilna — saj se na drugi strani govori o »trih »banovinah« — in da bi se celo spremenila v dokončno — polovičnost. S tem bi pa bil naš začetni uspeh izigran. Nazadnje je v politiki treba vedeti, da so le z borbo pridobljeni uspehi trajni in stvarni. Kar bi se napravilo tako-le, poceni, pred volitvami, bi znale stranke, ki niso do 26. avgusta niti mignile, temveč sporazumu in hrvaškemu narodu sploh nasprotovale, imenitno in za »mal denar« zlorabiti kot volilno orodje nezavednih in nepoučenih svojih volilcev. Bolj pravično je, če se tem strankam naložijo svobodne, tajne in sorazmerne volitve pred preureditvijo države, ker bodo na ta način prisiljene iti v volitve na podlagi tega, kar so doslej počele, in ne bodo mogle vnovčiti tujih zaslug za svojo nadaljnjo oblast. Ko so tudi nasprotniki tega mišljenja za to, da se preureditev ostale države izvrši za vso ostalo državo skupno in sočasno, in ne za posamezne pokrajine posebej, je predhodna izvedba volitev v celi državi še bolj upravičena. Torej najprej — seveda svobodne, tajne in sorazmerne volitve z novimi političnimi zakoni za zborovanja in za tisk, potem šele preureditev države po — sklepih svobodnega parlamenta.

Tako Hrvati. Njih politiki pa so pri tem prizadevanju osamljeni. Zato se zelo bojimo, da svojega prizadevanja ne bodo mogli stodoletno uresničiti. To bi znalo iti na račun svobodnih volitev, za katere se preučujejo načrti. O teh načrtih bi kazalo govoriti drugič. Vendar moramo v tej zvezi opozoriti na namere, da se tudi pri bodočih volitvah uvede ustanova »državnega seznama«, kar se nam ne zdi preveč soglasno z zagotovili sporazumske listine.

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Šola pa bi ne smela biti edino polje dela za slovensko učiteljstvo na Kočevskem. Kot sem že omenil, je nujna slovenska zadeva, da se v vsaki narodni mešani vasi (in to so na Kočevskem vse) ustanovi slovenska skupina. Ta skupina, pod katerim koli imenom, naj nudi vsem Slovincem v vasi brez izjeme skupen prostor za zbiranja, za skupno izobrazbo s predavanji, čitalnico, dramskimi prireditvami itd. Samo na ta način je hitlerjanstvo doseglo v zadnjih letih zadnjo kočevsko vas. Samo na ta način bomo tudi mi zbudili slovensko zavest. Seveda bi lahko bile skupine tudi za več vasi skupaj, a vendarle tako, da bi zajele zadnjega slovenskega človeka. Vse to bi moral voditi učitelj, ker je on danes edina slovenska inteligencija v kočevski vasi. Za tako delo bo sposoben seveda samo tisti, ki se bo zanj prostovoljno javil. Imeti bo moral pogum, da bo pustil na strani vse strankarske koristi, ker samo na ta način bo lahko zbral vse Slovence. Biti bo moral tudi dovolj izobražen, da bo nastopil proti številnejši nemški inteligenci, zlasti pa proti strupeni nemški nacionalnim duhovnikom, ki po svojem delu in svojih izjavah gredo daleč čez svoje področje in se tudi ne ustrašijo gaženja državnih zakonov. Res je to delo težko, a za učitelja, ki gleda na svoj poklic tudi z idealnega stališča, ne zgolj s kruhoborskega, nekaj najlepšega. Tu bo žel tudi mnogokrat za svoje delo hvaležnost, ki je nikjer drugje ne bi, čeprav pridejo seveda tudi žalostne skušnjave. In če so nemški učitelji vršili in deloma menda še vrše tako delo za plačilo iz tujine, ga bodo menda tudi slovenski učitelji zmogli, ki po naravni inteligenci one daleč prekašajo. Resno oviro jim tudi ne bodo mogli delati tisti kmečki, ozir. napol kmečki fantje in dekleta, ki so bili za nemško nacionalno

Če se Hrvatom posreči, docela uresničiti svoje stališče, moramo reči, da imajo prav in da je sedaj boljše potrpeti. Hrvate podpreti in zahtevati volitve pred ureditvijo države, zato pa volitve za takoj. Zahtevo po izvedbi volitev je treba seveda združiti z zahtevo, da se odpravijo vsi drugi predpisi, ki bi izigravali poročstva volilnega zakona, zlasti zakon o družtvih in zborovanjih, zakon o tisku in zakon o varstvu države, kakor tudi vse predpise o sedanji pristojnosti policije. Predčasna, pred volitvami izvedena preureditev države bi znala biti v območju Slovenije zvezana s skrajšano pristojnostjo bodoče Slove-

Franc Jeza:

Slovenski kmet in zemlja

Marsikateri slovenski izobraženec — morda celo večina —, da o povprečnih meščanih sploh ne govorimo, komaj kaj ve, kako je s posestnimi razmerami na našem podeželju. Od tega pride potem, da si izobraženstvo in meščanstvo predstavlja slovenskega kmeta še vedno kot nekakega malega, neodvisnega kralja na njegovem posestvu in kmečko življenje kot neko vrsto združenih užikov iz sonca, čistega zraka, svežega masla, vonja sušecnega se sena, nočne fantovske pesmi ter nagljev in rožmarina na oknih »tihih dekliških kamric«. Ta predstava sestavlja prav za prav podstave vsega znanja našega meščanstva o slovenskem podeželju, katerega »spoznavanje« povprečen meščan le ob svojem vsakonedeljskem izprehodu do prvega boljšega vinotoča v mestni okolici, ali kvečjemu še o počitnicah na »letovišču«. Zato je pri nas — celo v knjištvu — še vedno toliko govorjenja o »kmečki idili« itd. Morda je zadnje čase, odkar se je začelo uveljavljati najmlajše pokolenje slovenskega izobraženstva, ki se čuti bolj ozko povezano s slovenskim kmečkim ljudstvom in soodgovorno za njegovo bodočo usodo, v tem oziru že nekoliko bolje, toda v nekih krogih je stara »meščanska« miselnost še močno zasidrana.

Statistika posestnih razmer na slovenski kmečki zemlji pa nam hitro prevrne in razprši vse idilične predstave o našem podeželju. Ta statistika nam pravi, da imamo v jugoslovanskem delu Slovenije približno 155.000 zemljiških posestev, od katerih jih obsega manj kot 2 ha 35%, od 2 do 5 ha 24,4%, od 5 do 10 ha 18,7%, od 10 do 20 ha 15,8%, od 20 do 50 ha 7%, od 50 do 100 ha 0,8%, nad 100 ha 0,316%. K temu pride še 30.000 posestnikov, ki posedujejo samo hišo, in 44.000 družin, ki nimajo ne hiše in ne zemlje. Okrog 50.000 posestev je takšnih, da ne morejo prerediti niti ene krave.

Letni donos* povprečne kmetije izpod 2 ha je teoretično in zato previsoko preračunan na 2.155, kmetije od 2 do 5 ha na 7.048, kmetije od 5 do 10 ha na 12.570, kmetije od 10 do 20 ha na 20.950, kmetije od 20 do 50 ha na 33.640 in kmetije nad 50 ha na 125.000 dinarjev.

* Seveda je tukaj mišljen kosmati donos, ne pa čisti dobiček.

delo na posebnih tečajih vzgojeni in so zanj plačani. Vzgoja in delo teh kot nemških učiteljev se pač prične in neha pri denarju. Zato bo pa tisti, ki dela iz idealizma, zlahka zmagal, če bo seveda res iz idealizma delal. Iz tega pa seveda nikakor ne gre sklepati, da bi ne bili potrebni podpore tudi v denarju. Samo tisti, kdor je sam vodil prosvetno delo, ve, koliko take stvari stanejo, zlasti v začetku, ko ni nikjer dohodkov. Mnogo stvari mora biti plačanih iz lastnega žepa, ki jih ni mogoče nikamor vpisati. Za take stroške bi pač lahko skrbela narodna društva. Odločno pa sem proti temu, da bi se plačevalo delo samo. Kdor bo delal zaradi denarja, ne bo nikoli kaj prida naredil. Tisti, ki danes res kaj prida naredijo na Kočevskem, tudi najmanj vpijejo za denar. Tudi za prostore ne bo take sile. Večinoma bodo zadostovala šolska poslopja za posamezne šolske okolišče, ki bodo redno lahko zbirala vse Slovence iz okolišča, ker so šolski okoliši na Kočevskem majhni. Ponekod se bo pa dobil za oddaljene vasi prostor v posameznih kmečkih hišah slovenskih gospodarjev. Vse drugo, knjige, časopise, odrsko in igralsko opremo itd. bo pač treba počasi preskrbeti. To je naloga narodnih obrambnih društev. Ponekod bodo počasi tudi že sami nekaj preskrbeli, kjer igre že nekaj neso. V krajih, kjer je mnogo nezavednih Slovencev, posebno pa Slovencev od Drage, Trave in od Prezida ter Čabra, bo vsaj v začetku nuditi skoraj vse brezplačno.

Morda bi se po vsem tem kdo vprašal, kaj je z društvi. V vseh 18 župnijah, ki so vsaj deloma narodno mešane, imamo danes izven mesta Kočevja: eno Prosvetno društvo, dve ali tri Ciril-Metodove podružnice, dve kmečki sokolski četi. Vse troje je v Mozlju, sokolska četa še v Stari cerkvi, morda tudi še v Koprivniku, Ciril-Metodova podružnica tudi še v Kočevski Reki. Poleg teh bi bila še Kmečka zveza v Kočevski Reki, ki obsega enako kot ona v Mozlju samo Slovence. Vidimo torej, da je prosvetnega dela malo že na papirju, še manj pa v praksi.

(Dalje.)

nije. Tisti, ki bi radi to Slovenijo pred volitvami izoposlovali — sedaj po 26. avgustu —, bi morali govoriti o tem zgolj s Srbi, kateri so preveč politiki, da ne bi izrabili priložnosti v ta namen, da skrepijo pridobitve Slovenije na kar najnižjo mero. In to bi jim ne bilo pretežavno, če ocenjujemo po — zgledih preteklosti. Slovenija z manj pristojnostmi, kakor jih pa ima Hrvaška, bi ne bila enakopravna, bi zato tudi ne bila svobodna in bi sploh ne bila narodna, kaj šele demokratično upravljana pokrajina; počakajmo torej na boljšo in priborimo si jo pri — volitvah in z volitvami.

E. D.

Med kmetije, ki morejo preživljati svoje lastnike same, ne da bi se bilo treba tem ukvarjati še s kakšnim drugim poklicem ali jim biti navezanim na kakšno koli državno pokojnino, smemo prišteti le posestva od 10 ha navzgor, vse druge posestnike pa moramo z ozirom na povprečno slabo kakovost naše zemlje prišteti med »kočarje«, ki si morajo iskati še drugega zaslužka poleg svoje kmetije, bodisi da hodijo k drugim, večjim posestnikom na dnino, ali pa v kakšno bližnjo tovarno itd., pri čemer ostane vse delo na kmetiji prepuščeno ženi in otrokom. Iz tega sledi, da 76,1 odstotkov ali nad tri četrtine slovenskih kmečkih družin ne more živeti samo od svoje zemlje, ako pa se to vendar zgodi, kakor zlasti pri kmetijah od 5 do 10 ha, je treba iskati vzroka v izredni rodovitnosti zemlje, ki je ravna in dobro namočena; v velikanski večini primerov pa lastniki pri tem stradajo, ker si morajo odtrgovati od ust najvažnejša hranila, katerih dovolj ne pridelajo, ali pa jih morajo iz potrebe po denarju za nujne izdatke prodati. Nositi morajo obleko najslabše kakovosti in čevlje iz svinjskega usnja, vse drugo jim je že »lukšus«. Od skupaj 117.614 posestnikov kmetij, ki merijo do 10 ha, jih zato tudi kar 30.504, ali več kot ena četrtnina, živi v glavnem od kakega drugega poklicnega dela, od obrti, tovarniškega dela itd. Ostali sicer ne navajajo kakega drugega poklica za svoj glavni poklic, vendar je jasno, da se tudi velika večina teh bavi poleg dela na svoji kmetiji še s kakšnim drugim delom kot s stranskim poklicem. Izmed teh malih posestnikov in kočarjev se namreč rekrutira tista ogromna množina obrtnih šušmarjev, ki so poklicnim obrtnikom vzrok neprestanih pritožb na oblasti. Seveda pa bo to zlo šele takrat odpravljeno, ko se bodo izpremenile posestne razmere v Sloveniji, te pa kažejo tendenco, da se bodo prej poslabšale kotboljšale. Zato so zaenkrat vse tožbe in pritožbe zaman. Z uradnimi dekreti se stiska ne da odpraviti, drugače bi je že pač ne bilo več. Šušmar pač gre »sedet«, a ko se vrne, opravlja svoje šušmarstvo naprej, ker je k temu prisiljen.

Vseh oseb, ki se preživljajo s kmečkim delom, je v jugoslovanski Sloveniji okrog 700.000, to je približno 58% vsega prebivalstva. Na 1 kvadratni kilometer polja živi v jugoslovanskem delu Slovenije 238 kmečkih prebivalcev, in eno posestvo odpade povprečno 8,3 ha, od česar pa je le slaba 2 ha njiv, drugo so travniki, pašniki, gozd, močvirje itd. Tako odpade na enega kmečkega prebivalca komaj slabega pol ha obdelane zemlje, na enega prebivalca Slovenije (v Jugoslaviji) sploh pa celo samo četrta ha, kar je najmanj v Jugoslaviji. Pri tem so veleposestva seveda všteta. Za primerjavo bom navedel številke za povprečne kmetijske obrate in gostoto poseljenosti na en kvadratni kilometer polja v Danski, kot tipični »vzornik« agrarni srednjeevropski deželi, v Angliji kot tipični zahodnoevropski industrijski deželi, in v Franciji kot tipu nekake uravnotežene industrijsko-agrarne dežele. Na kvadratni kilometer polja pride v Danski 37 kmečkih prebivalcev, v Angliji 47 in v Franciji 77, medtem ko v Sloveniji, kakor že rečeno, kar 238!

Povprečna velikost kmetije pa znaša na Danskem 18 ha, zaradi česar jo imamo lahko v nasprotju s Slovenijo za deželo velikih kmetij. Pri tem moramo vzeti v ožir še dejstvo, da znaša na Danskem površina orne zemlje 35%, medtem ko je imela jugoslovanska Slovenija samo pičlih 25% celotne površine. V Angliji znaša povprečna velikost kmetije 25 in pol ha. V Franciji meri povprečna kmetija 11,7 ha, pri 46,6% zorane površine in 14,5% nerodovitnih tal na celotni površini Francije. 14,5% nerodovitne ploskve v Franciji proti 7,87% v jugoslovanski Sloveniji je seveda spet nad vse značilno razmerje. Vsakomur bo brez nadaljnega jasno, da bi znašal odstotek nerodovitnih tal spričo po veliki večini ravninske in zelo rodovitne, z ugodnim podnebjem obdarene francoske zemlje kvečjemu 0,5%, če bi uporabljali Francozi pri presojanju tal enako merilo kot Slovenci, česar pa jim ni treba, ker ima Francija ob povprečni gostoti 75 dovolj zemlje in prostora na razpolago za svoje prebivalstvo, ne glede na svoje velikanske kolonije. Odstotek orne zemlje v kakšni državi je seveda zato važen, ker odloča o donosnosti povprečnega posestva. Orna tla (njive, vrtovi, vinogradi) so v večini držav kajpada mnogo donosnejša kot travniki, pašniki.

gozd itd. Zato ni vseeno, koliko odstotkov povprečne kmetije v kakšni državi odpade na obdelano, to je orno zemljo, in koliko odstotkov na travnike, gozd, neplodna tla itd. Lahko računamo, da ima z ozirom na to danska kmetija 75%, francoska pa celo 150% več njiv kot slovenska kmetija enake velikosti.

Kdor se bo nekoliko zamislil nad temi številkami, pač ne bo več govoril o »idilah« na našem podeželju. Nasprotno, zdržnil se bo spričo strašnega pomanjkanja zemlje, ki vlada na »idilični«

slovenski zemlji. Tistega znanega, tako zelo pogostega tožarjenja naših kmetov za nekaj kvadratnih metrov zemlje, za mejnike, zato ne bo več prisojal trmoglavosti in nespameti našega kmečkega ljudstva, ampak ga bo vrednotil kot pojav brezobzirnega in trdega boja za zemljo, za »življenjski prostor«, ki ga bi je naš kmet in z njim ves slovenski narod. Jasna mu bo postala preprosta resnica, da postaja slovenski kmet — »kmet brez zemlje«, da pa postaja obenem ves slovenski narod »narod brez prostora«.

Slovensko delavstvo naj bo zavarovano doma!

Na plenarni seji Zbornice za trgovino, obrt in industrijo je predlagal zbornični svetnik Anton Fazarine decentralizacijo socialnega zavarovanja. Svoj predlog je podprl s podrobnimi navedbami in številkami. Vsi ti navedki dokazujejo, da je za Slovenijo škodljiv vsak centralizem, kajti tudi zagrebški je upošteval in videl naprej samo Hrvaško. Dokazujejo pa nadalje, da je nesmisel in znamenje politične nezrelosti, če kdo pričakuje rešitve od kakšnega »reformiranega« unitarizma, za kakršnega delajo reklamo zlasti jugoslovenci, kadar od njegove gnilobe le preveč zasmrdi v svet. Ta predlog pa je hkratu tudi vabilo in svarilo za vse naše ljudi, naj ne premišlujejo, ampak delajo. Ker sicer bodo tekli še mesece in leta težki, nenadomestljivi milijoni delavskega denarja po njihni krivdi iz naše že dovolj obubožane dežele na jug. Kajti navsezadnje se nam zdi še prav močno verjetno, da se Hrvatje z decentralizacijo delavskega zavarovanja ne bodo preveč pehali, ko je pa ta centralistična naprava izjemoma tudi zanje donosna, da jo bodo marveč odložili na konec. Tudi če bi trajal ta odlog samo eno leto, bi pomenil za slovensko delavstvo zgubo kakih treh milijonov dinarjev.

Prav te dneve se je na pobudo in zahtevo Hrvatov decentraliziral Pokojninski zavod, in njegovi dalmatinski zavarovanci bodo poslej zavarovani v Zagrebu. Bila je to edina naprava, ki je imela središče v Sloveniji, ker pač ni kazalo za Dalmacijo osnovati poseben zavod, drugod pa zavarovanje zasebnih nameščencev do zadnjega še ni bilo izvedeno. Bila je to tudi edina naprava v naši državi, ki ni z denarjem razpolagala po centralističnih vidikih, ampak je nalagala denar tam, kjer je bil zbran, namreč slovenskega v Sloveniji, dalmatinskega pa v Dalmaciji, torej na način, ki smo ga mi zmeraj zastojali hoteli doseči glede nalaganja vsega denarja iz javnih dajatev. Zato bi ravnali Hrvatje samo dosledno, če bi delali in zahtevali pri delavskem zavarovanju enako in isto, kakor so delali in zahtevali pri nameščenskem.

Našim premišljujočim Slovencev pa ponatiskujemo spodaj iz »Trgovskega lista« predlog g. Fazarinca z željo, da preidejo že kedaj od premišljevanja k dejanju:

Za vse gospodarske kroge v Sloveniji je vprašanje decentralizacije delavskega zavarovanja velike važnosti in bila bi velika škoda, ako bi zamudili priliko, da se to zavarovanje uredi pravilno, da bo zavarovancem v korist, ne pa v škodo, da bo tudi v korist delodajalcem, ne pa le v breme.

Glavni nosilec zavarovanja je SUZOR. Ni ustanove, ki bi bila bolj centralizirana, kakor je SUZOR, vsa vplačila, izplačila, nakupi, vse se vrši na njegov račun. Poglejmo, kakšno je bilo poslovanje SUZORA z oziroma Slovenijo.

SUZOR je imel po svojih 20 krajevnih organih v zadnjem času 706.000 zavarovanih členov, od teh odpade: na Slovenijo približno 15% (to je okoli 109.000); na hrvaško banovino 30% in na ostale dele države približno 55% (zavarovancev).

Celotni dohodki SUZORA so pa znašali za gornje členstvo približno 700 milijonov dinarjev. Ti dohodki izvirajo iz plačil za: 1. bolezensko panogo zavarovanja; 2. nezgodno panogo zavarovanja; 3. onemoglostno panogo zavarovanja; 4. borzo dela; 5. za Delavske zbornice.

K tej vsoti je dala Slovenija približno 16,5%. Hrvaška 32% in ostali deli države 51,5%.

SUZOR ima del svojega premoženja v nepremičninah, in sicer za približno 235 milijonov din. Od investicij odpade približno 46% na Hrvaško, čeprav so dohodki le približno 32%. Na Slovenijo pa približno 12,5%, čeprav so dohodki znašali približno 16,5%. Na ostale dele države le približno 37,5%, čeprav so dohodki 51,5%.

Dolgoročnih hipotekarnih posojil je dal SUZOR dosedaj: Sloveniji približno 18,5 milij., Hrvaški približno 53 milij., Srbiji in Vojvodini približno 43 milij., državi približno 53 milij.

Mislimo, da se bo pri tako krivičnem zapostavljanju Slovenije vsak gospodarstvenik tako v pogledu investicij kakor v pogledu posojil zahvalil za takšno

skupno gospodarstvo. Enako nezadovoljni so pa tudi srbski gospodarstveniki, ki hočejo glede delavskega zavarovanja proč od SUZORja.

Še huje pa je, kar se tiče kritja deficita okrožnih uradov. Da nastajajo deficiti, so vzroki različni. Izvajanje socialnega zavarovanja zavisi od ljudi, to je od rigoroznosti zdravnikov, pritiska članstva na OUŽD itd. Deficiti zavise tudi od uspešnosti izterjavanja prispevkov. Ponekod se prispevki slabo izterjujejo. Morja je vzrok vsega tega prav to, da je SUZOR vpeljal to prakso, da iz suficitov nekaterih okrožnih uradov krije deficite drugih okrožnih uradov. Tako mnogi slabo upravljeni okrožni uradi žive na račun tistih, ki vestno izvajajo socialno zavarovanje.

Tu ni druge pomoči, kakor decentralizacija. Če preglejamo denarni efekt gornjih nedostatkov, tedaj vidimo iz posameznih bilanc, da so v letih 1922. do 1934. le v bolniški panogi okrožni uradi v Jugoslaviji imeli naslednje rezultate:

Okrožni uradi:	Višek v milijonih	Primanjkljaj v milijonih
Banja Luka	8,72	
Bjelovar	1,74	
Belgrad	51,95	
Brod na Savi	1,53	
Dubrovnik		7,34
Karlovac		4,58

Ljubljana	21,72	
Mostar		0,78
Niš	1,02	
Novi Sad	6,54	
Osijek		1,20
Sarajevo	2,58	
Sombor	4,02	
Split		12,49
Subotica	0,67	
Sušak		3,31
Travnik	1,27	
Tuzla	1,05	
Varaždin		0,76
Veliki Bečkerek	3,84	
Vršac	4,69	
Zagreb	1,19	
Zemun		0,20
Merkur	7,26	
Trg. boln. podp. dr.	3,70	
Trg. omladina Belgrad	1,43	

Rezultati so taki, da se nikakor ne morejo zagovarjati. Samo dva hrvaška zavoda sta bila za dobo 12 let aktivna, vsi ostali hrvaški zavodi pa so bili za 29,76 milijonov deficitni.

Ljubljanski urad je v tej dobi imel 21,72 milijona suficita, ki je šel za kritje deficitnih okrožnih uradov. Te številke govore dovolj jasno in se jim ne more ugovarjati.

Če pogledamo sedaj še nezgodno panogo, tedaj bomo videli še večje deficite (SUZOR je iz previdnosti ne vodi posebej, čeprav bi jo moral).

Celotni deficiti samo hrvaških zavodov so dosegli do danes vsoto 65 milijonov. To breme nosijo suficitni zavodi, med katerimi je tudi ljubljanski okrožni urad.

Kaj bi se z vsemi temi milijoni v Sloveniji v korist zavarovanja naredilo, si lahko vsak sam misli. Rešitev je samo ena: da se čimprej decentralizira SUZOR.

Decentralizacija bo v korist tudi državi, ker bodo posamezne pokrajine skrbale za pravilno in vestno izvajanje delavskega zavarovanja in ne bodo zapravljale javnidan denarja delodajalcev, oziroma delavskega, nazadnje pa tudi državnega denarja.

Opazovalec

Naše najvišje sodišče

Kako malo se brigajo tisti, ki so odgovorni, za našo najvišjo sodno stopnjo, o tem piše dr. Viktor Maček v »Večerniku«:

Dejstvo je namreč, da je šla ustanovitev vrhovnega sodišča v Ljubljani mimo naše javnosti skoraj neopazeno, da je bila zabeležena v dnevnem časopisu kot vsak drug reporterski dogodek in da tudi v slovenski javnosti ni zbudila tiste radosti, ki bi bila primerna zavesti in dejstvu, da se je en del iz načela narodne samobitnosti Slovencev izvirajočih državnoupravnih političnih zahtev narodnega programa uresničil. Slovenci smo bili od nekdanj ponosni na hitrost, nepripravnost in strokovno višino našega sodstva. Sodnik je v naši družabni sredini tako na deželi pa tudi v mestih od nekdanj užival največji ugled. Vrhovno sodišče je zato naravno že samo po sebi zvezano z dostojanstvom, ki zahteva še posebnega ozira in ki je utemeljeno v izjemnem in odličnem položaju sodstva med slovenskim narodom in v državnoupravnem pomenu vrhovnega sodišča za Slovence.

Ako nam je ozir do tega dostojanstva zabranil hrupen in slovesen pozdrav in manifestacije ob prihodu vrhovnega sodišča v našo sredino, pa je bilo vsaj pričakovati, da bodo sredstva za nemoteno poslovanje vrhovnega sodišča čim skrbneje pripravljena in že vnaprej zagotovljena. Časa za to je bilo dovolj, saj se je ta preureditev pripravljala od sklenitve sporazuma dalje. Temu nasprotno pa je osupljiva resnica, da je naše vrhovno sodišče danes brez bistvenih sredstev za nemoteno poslovanje, ker zlasti še doslej nima v Ljubljani svojih prostorov, tako da se je moralo zateči pod gostoljubno streho Mestne hranilnice ljubljanske. Pozornost te ustanove je sicer hvale vredna. S stališča dostojanstva naroda in samega vrhovnega sodišča pa je nevzdržno, da uživa vrhovno sodišče gostoljubje zavoda, ki zna prej ali slej pred njim nastopiti v svoji lastni pravdi kot stranka. Naš slovenski človek ni zlepa tako zelo občutljiv za kako stvar, kakor za pravico in za hitro ter neodvisno sodno poslovanje. Ako se danes v eni večji sobi stiskajo vsi naši vrhovni sodniki s pisarno in postrežnim osebjem vred in se morajo vrhu tega od časa do časa umikati še gospodarju prostora, potem je naravno, da bo vrhovno sodstvo trpelo v svojem rednem poslovanju. Taka hiba ne more biti malenkostni spregled in napaka v upravnem aparatu, temveč je madež, ki kazni narodovo obličje in ki ga narod ne more trpeti.

Juarezove besede

V Ljubljani smo imeli priliko, videti lep zgodovinski film »Juarez«. Preiti hočemo tu razmišljanje o času, v katerega se film vsebinsko bolj ali manj prilaga, tudi nočemo razpravljati o umetniški kakovosti igralcev in splošni umetniški vrednosti tega filma. Pač pa nas v zvezi s tem filmom zanima vprašanje tolmačenja besedila v filmih, ki jih moramo gledati v naših kinematografih. Dobili smo že družbo, ki bo skušala kot izposojevalnica filmov preskrbeti tudi slovensko besedilo. Kar se tega tiče, še nismo neodvisni. Filmske izposojevalnice so namreč dozdev v lasti le nekaterih zagrebških in belgrajskih tvrdk in so v teh dveh mestih na razpolago za izdelavo domačega besedila tudi vse priprave, ki jih v Ljubljani še ni. Želeti bi zato bilo, da se v tem pogledu čimprej osamosvojimo, da ne bo filmsko pojasnjujoče besedilo le duhovno naša last, temveč tudi tehnično. Med besedilom in besedilom utegne večkrat biti razlika, celo bistvena razlika, zato bi prav želeli, da bi čimprej v vseh filmih mogli doživeti spremljajoče besedilo, ki bi izšlo iz delavnice naših slovenskih ljudi. Seveda so z besedilom zvezane posebne težave. Pa ne mislimo s tem samo gledalca, ki dotičnega jezika, v katerem govorijo filmski igralci, ne razume in mora zato s svojimi pogledi bolj slediti spodnjemu delu slike z napisom kot pa zgornjemu, ki kaže igralski izraz in fineso mimike. Nedvomno so zato prikrasani v svojem užitku, v kolikor jih v to ne sili že samo neznanje tujega jezika. Besedilo utegne biti tudi pomankljivo, oziroma tu jezik lahko neke tenkosti izrazi mnogo bolje kot prost prevod, ki je poleg vsega še v hrvaškem jeziku. Povrhu še to: kdo se more znesti, da je prevod tudi točen in popoln? Saj se nepazljivemu prevajalcu kaj hitro morejo izmuzniti kake besede, ako ne zna dovolj vladati sebe, kar je po Juarezovih besedah bistvo demokracije. Že samo iz tega razloga, če že ne tudi iz drugih, bi bilo po splošnem razvoju kinogledališč v Sloveniji želeli, da dobimo čimprej v vseh slovenskih filmih slovenske napise, slovensko besedilo. Ako bi prevajalci besedila v slovenski jezik ne bili docela zmožni svojega dela, bodo tembolj izpostavljeni upravičeni kritiki iz neposredne bližine, kritiki, ki bo tudi mogla doseči, da se stvar izboljša, kar zdaj ni mogoče.

Prvovrstne hrastove in bukovne

PARKETE

dobavlja po najugodnejših pogojih

REMEC-Co

Kamnik

Železniško vprašanje

je postalo v naši državi zelo pereče, zlasti odkar je leta 1919. Jugoslavija prevzela vse na njenem teritoriju obstoječe železnice v svoj obrat.

Glede odškodnin za te železnice se je naša država najprej dogovorila z direkcijo Južne železnice na Dunaju, ki ji plačuje vsako leto zato določeni znesek za amortizacijo, in to določeno dobo.

Vse druge proge pa je država prevzela in jih obratuje še danes, ne da bi plačevala za nje obresti in vršila zbiranje zadolžnic, kakor je bilo to v prvotnem načrtu. Na ta način so postali lastniki teh zadolžnic popolnoma brezpravni.

Na pritisk zamejskih bank, nemške države in slednjič na spomenico domačih denarnih zavodov. Trgovskih zbornic in Zveze jugoslovanskih hranilnic in zadrug, da se po 20 letih vendar kedaj uredi to železniško vprašanje, je država leta 1938 odkupila Kranjske lokalne železnice in jih plačala po ceni. To je bil tedaj drugi primer v rešitvi tega vprašanja.

Sedaj je pa naša država sklenila pogodbo tudi z Nemčijo in podpisala dne 28. XI. 1939 zavezo za izplačilo 4% v letih 1895. in 1909. za vsoto 75 milijonov francoskih frankov, in 4½% v letih 1902. in 1914. za 300 milijonov zlatih kron železnice, narejenih v Bosni-Hercegovini, ter se zavezala, da bo za zapadle obresti plačala na leto za to določeno vsoto.

Ker je pa teh zadolžnic obilo tudi v naši državi, ki se rabijo za kavcije in nalaganje denarja, je po 20 letih tudi že čas, da prične država domačinom, t. j. lastnim državljanom z izplačilom svojega dolga.

Po senžermenski mirovni pogodbi člen 204. in obč. drž. zak. § 1409., je bila naša država vezana z aktivni priznati tudi pasiva in redno izplačevati po načrtu obresti in vršiti zbiranje vsako leto, kakor je to delala vso dobo od leta 1902. do 1919. bivša Avstrija. Zato je sedaj kot dolžnica dolžna poravnati vsa dosedaj zamujena izplačila obresti kakor vsak drug dolžnik brez vsakršnega odteglaja.

F. Ž.

Jalovo spoznanje

Jugoslovanski »Narodni list« poroča o nekem zborovanju Hrvaške kmečke stranke v Hercegovini, ko so zborovalci vzklikali kralju in dr. Mačku, pa pravi, če bi se vsako zborovanje tako lepo končalo, da bi o njem obširno poročal.

Take opazke se zde kakor norčevanje, najmanj pa kot apel na nepresodnost ljudi. Kajti kako naj bi bili na primer sploh klicali kakršni koli hrvaški zborovalci, ko so pa pod vladavino JNS bili prepovedani vsi shodi pravih hrvaških ljudi? In kako naj bi bili še povrh pozdravljali dr. Mačka, ki je bil za časa jugoslovanske nacionalne vladavine sploh v ječi, in ko so ljudje, ki jih predstavlja »Narodni list«, sploh takoj prijeli in kaznovali vsakogar, ki bi se bil upal javno odbravati Mačkovo delo?

A da niti ne vidijo, da je moglo priti do

dejanja, ki je celo JNS po volji, šele potem, ko nima JNS nobene moči, to dokazuje pač tudi topoglavcu, da je samo za državo dobro, če nima JNS več besede v njej.

Težko je podati boljši primer in dokaz škodljivosti jugoslovenarstva za državo in njene narode, kakor so ga prav ti jugoslovenci sami podali.

Le da manjka ob tem spoznanju prave volje, izvajati vse nasledke. In zato bo ostalo jalovo, kakor sploh vse jugoslovenarsko delo.

Zaupanje, ki se ni odneslo

Ni še dolgo tega, kar je izšel pri nas v nekem dnevniku članek o Finski, v katerem je nekdo slavil »splendid isolation« finske države, ki se more tam daleč na severovzhodu, odmaknjena od prekipajočega srednjeevropskega kotla, v miru in varnosti razvijati, ker je nihče ne ograža. Danes se nam ob misli na »krasno« finsko osamljenost, ki smo jo skandinavskim in baltičkim deželam zlasti mi Slovenci iz določenih razlogov vroče zavidali, vzbujajo samo spoznanje, kako relativno in nestalno je vse v političnem svetu. Spominjamo se tudi, da so Finci še pred nedavnim v svojem slepem zaupanju v moč in pokroviteljstvo gotove srednjeevropske velesile, ki je ves čas vlekle iz nožnice meč proti Rusiji, izdajali zemljevide, na katerih je bila zarisana kot finsko ozemlje vsa severna Rusija do Urala in z Leninogradom vred. To »pofinjenje« ruskih pokrajin bi se naj zgodilo po zmagoviti vojni srednjeevropske velesile proti Rusiji. Spominjamo se nadalje, kako zelo so se baltičske države, zlasti Finska, branile francosko-angleškega poročstva, v pretankovinski skrbi, da bi se ne zamerile svojemu srednjeevropskemu zaščitniku, ki so ga imele za edino realno zaščito proti Rusiji. Pred nedavnim pa smo brali, da »vodja« dotične velesile sploh ni hotel sprejeti finske delegacije, ki ga je prišla opozarjati na ogroženi položaj svoje domovine in prositi za zaščito. Danes so simpatije dotične velesile na strani sovjetov.

V teh dneh mali, simpatični finski narod z lastno krvjo plačuje svoje naivno zaupanje v tiste, ki so ga prodali.

Mali zapiski

Ob razločni besedi slovenskih emigrantov.

»Istarski glas«, glasilo primorskih Slovanov, ima tudi posebno slovensko prilogo »Primorski glas«. V božični številki beremo tudi te besede:

Duhovna osnova za celotno delo v naši emigraciji, politično, kulturno in gospodarsko, je in mora nujno tudi za vse čase ostati zavest, vsesana v duše že iz domače zemlje, da smo predvsem in v vsem odkriti Slovenci, ker nas ta atribut kot glavni opravičuje v polnem za borbo in delo v obrambo našega ljudstva.

To so besede, ki bodo razveselile vse prave Slovence, kajti dejansko postavljajo visoko mejo med pravimi slovenskimi ljudmi, ki so se morali

učenega, strokovnjaki pa izjavijo, da je nevednež. Zgodi se seveda tudi, da razglase nevedneža za učenjaka; a to so le izjeme, ki potrjujejo pravilo. Sicer je pa tudi za to pregovor, ki pravi: Butelj ima več sreče ko pameti. Zadnjič je zadel v loteriji glavni dobiček notoričen butec. Sedaj se mu odkrivajo še tisti, ki so ga imeli za butlja. Rimskih senatorjev ni nihče izpraševal po pameti — zadostovala je že sama pleša. Nazadnje je bila potrebna še polna mošnja. Pred to so se pripogibali že tedaj. Bodimo vredni nasledniki svojih prednikov, spoštujmo njihne šege in navade.

Današnjim kandidatom tudi ni treba nikakršnega dokaza. Izprašane bodo morale biti le ženske, če bodo hotele izvrševati volilno obrt. Babece tudi izprašujejo. Babištvo in volitve so namreč obrti. Zri volitvah se kupuje in prodaja zaupanje.

Zupančičeva pitijska izjava je sprožila vrsto še drugih vprašanj. Najprej me ima firbec, kako je z mojo ženo. Če bodo drugim priznali volilno pravico, njej pa ne, bom vedel, da ni pametna. Razlog za ločitev zakona. Vsi možje z nepametnimi ženami se bomo ločili. Sklicevali se bomo na Zupančiča.

Pred tridesetimi leti je Zupančič zapel »Kovaško«. Zapel jo je za praznik razdedenih in ponižanih, za prvi maj. Tudi za delovne žene jo je zapel. Obljubil je peti in kovati, dokler »ne pride čas, ko sine da, dan vstane, plane kladivar silni iz nas!«

Zato bomo mi kovači kovali, trdo kovali, tenko poslušali, da ne bo med nami nespoznan, ko pride čas, ko sine dan, da vstane, plane, kladivar silni iz nas!

Kovač prisluhne, težko trkanje ga je zbudilo iz sladkega dremljanja. Vrata se odpro, sobo napolni četa mož. Neki stopi naprej, držeč v roki polo papirja in začne:

»Prišli smo, i! Kovač, čenci rudarji iz Idrije, iz Trbovelj — iz plavžev gorenjskih, iz Kaplje in Borovelj — od Nabrežine bele kamenarji —

izseliti iz slovenskega Primorja, n med raznimi jugoslovenarskimi zajedavci, ki so zbežali iz slovenske narodne bojne črte, pa bi sedaj hoteli nas učiti — na primerno udobnih položajih seveda! kako se je treba bojevati za naše narodne koristi.

Konec »savezovanja«

Zadnje čase se preusmerja vse naše športno — kakor tudi drugo — življenje v smislu decentralizacije. Ustanavljajo se narodne slovenske, srbske in hrvaške športne organizacije in vrhovne zveze. Upamo, da pomeni to konec tistega neznosnega »savezovanja«, (namreč vseh mogočih »savezov«, »saveznih« sodnikov, »saveznih« okrožnic, »saveznih« skupščin), ki je zadnja leta strašilo do ogabnosti po slovenskem dnevnem časopisu, in da bo naša slovenska »zveza« prišla spet do prave veljave.

Znati je treba

»Nova riječ« z dne 23. novembra tega leta poroča, da je velik odsotek Belgrajčanov iz »boljših hiš« sploh prost vojaške obveznosti ali vsaj razglašen za »neborca« zaradi srčne napake, in da bi strog pregled dal naši državi kakih 100.000 vojakov.

Seveda — kdo pa naj bi se sicer brigal za centralizacijo financ in za njihno »plodonosno« upravo!

»Naši« filmi

V bližnji prihodnosti namerava ogrska filmska industrija napraviti tri nove, in sicer ogrsko-srbokrvaške filme. Igrali bi naj tudi jugoslovanski igralci. Snemanje se bo začelo baje že v mesecu januarju 1940.

Kdaj bomo dobili v Jugoslaviji svojo lastno filmsko industrijo, o kateri govorimo že dvajset let? In kdaj bomo dobili mi Slovenci svojo? Film je dandanes en najvažnejših načinov uveljavljanja v svetu, vsaj v kulturnem svetu, in to zlasti za male narode, ki se ne morejo uveljavljati z orožjem in nasiljem.

Hrvaški nacionalisti za Nemčijo

Budakov »Narod«, glasilo hrvaških nacionalistov, piše dne 17. letošnjega novembra:

Hrvaški nacionalisti se odkrito vesele, da se ni posrečil načrt zoper preporoditelja Nemčije, ki je razen tega dvignil malega človeka, a v prvi vrsti kmeta in delavca in pokazal v dejanju, da mu ni socialno vprašanje samo na jeziku.....

Seveda Budak tudi zelo dvomi nad močjo in vojnimi izgledi Velike Britanije:

Velika Britanija torej nikakor ni v zavidnem položaju glede svoje oskrbe s petrolejem in bencinom v vojni.

Doslej smo sicer slišali, da vse drugod primanjuje teh koristnih goriv. Hrvaški nacionalisti pa imajo menda posebno dobre zveze in vedo stvari, ki zanje drugi ne vedo. Še sam Julius Streicher komaj.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Za zgled kratek primer, kaj je včasih potrebno, da se dožene resnica. Na prvaka Sovjetske zveze je nenehno prežala nevarnost, da postane žrtev svojih nasprotnikov. Da zmanjšajo nevarnost, so poiskali mož, njemu popolnoma podobnih. Našli so jih devet. Odslej je vozilo v Kremelj desetero avtomobilov, v njih možje, do dlake podobni drug drugemu. Prežunom je omahnila roka: Kaj — namesto enega jih je sedaj deset?! Brž pot pod noge, le enega so prijeli. Pojesti je moral bombo, ki jo je imel pri sebi, da se prepričajo o njenem učinku. Kemična analiza izločka je dognala — pustni krof. — A to še ni vse. Podobnost mož je bila tolikšna, da je spravila ves Kremelj v zadrego. Še možje sami so prišli v dvom glede svojih oseb. Sleherni se je imel za pravega. Da doženejo resnico, pokličejo na pomoč Jefremova Vasilija Vasiljeviča, častiljivega puščavnika s častitljivo plešo. Starček pogleda v knjigo s čudnimi znamenji, pomiga z ušesi, pomrda s šibo in reče: »Postavite jih v vrsto, zavežite jim oči!« Rečeno, storjeno. Sam stopi nazaj, potegne iz žepa top in ustrelj. »Preglejte njihova sedala,« reče. In glej čudo: samo eden je imel suhe hlače; ta je bil pravi. Časnikarji pa, ki vedno vihajo tam okoli, so slišali strel; brzojav je raznesel v svet novico: Stalin devetkrat ustreljen...

Podobno se dogaja tudi drugod tako pogosto, da tega še opazimo ne. Gospodje Reuter, Havas, Kljukec in drugi nas seznanjajo le z najboljši kričimi primeri, da smo poučeni vsaj za silo.

Domače dogodke lahko opazujemo sami, pa ni treba pisati o njih. Tako na primer vidimo sleherni dan, kako se obtoženci delajo neumne, izvedenci pa dokazujejo zoper njihovo voljo, da so pametni. Človek še neumen ne more biti, tudi če bi hotel; kar za ušesa ga vlečejo k pameti. Neumne oproščajo, pametne obsojajo, zaradi neumnosti seveda. Zato toliko butastih modrijanov.

Dogaja se tudi narobe: da se kandidat dela

devinski opaljeni ribarji — polnagi mosači iz luke tržaške — četa, ko da kiparju ušli smo izpod dleta — in sključeni tkalci od stativ, strojarji — smrdljivi, zaviti v čresla ostrj duh — pa mlinarji, ki ti meljemo kruh — zidarji iz Renč, mizarji šentviški, Solkanec — drvarji iz šum šoto vozeči lžanci — in mož, ki orje in seje, nad rodno se grudo poti — in štajerski viničar, ki ti vince med — pa s svincem v pljučih, z očmi gasnečimi stevec — v vrtnec mirno zroči savinjski plovec — Vipavec brbljavi, zamišljeni briški kolon — vsi, ki poznamo vtiske zapestnic — spon, pa tudi zavezniki daljnih modrih bluz, brodarji v bodočnost, tihi sinovi Muz...

Tenko smo poslušali, Kovač, kdaj pride čas, kdaj sine dan, da stopimo na plan. Prišel je, o! Kovač, tisti dan, pa smo se oglasili, da se nam pridružiš; prej pa podpiši, kar si nekoč pel.

»Res je napolnil sobo čuden duh, pa tudi poznam vas ne več vseh,« začne Kovač zmedeno. »Dolgo je že od tiste pesmi, skoraj sem bil že pozabil nanjo. Sicer pa, kaj ne vidite, da ležim? Truden sem, roke so mi otekle od kovanja, da še s prsti ne morem ganiti. Pa drugič, gospodje: saj boste še prišli mimo...«

Pa planil je tudi že Kovač, o, pa še kako je planil! Kar v copatah je planil, pa lop z muhalnico. Nad muho vendar ne bo hodil s kladivom. Te sitnice so res vsiljive, da človeka še spati ne dajo...

Ivan Cankar je dejal nekoč: »Zupančiča ne bo nikdar zadel noben kamen, vedno se bo prej umaknil za vogal.« Cankar je sicer vedno zadel pravo, tu se je pa zmotil. Tedaj namreč še ni bilo pušk, ki bi streljale okoli ogla. Listi pa že pišejo, in če že ne pišejo, pa bodo — na prvih straneh bodo pisali, in z najdebelejšimi črkami, da jih Finci že imajo. Če pa ne bodo pisali, bom zvedel tudi tako; saj Finska ni daleč, celo bližja nam je od Hrvaške in naših potreb. Ma je tam tudi neki Kolander, že vemo; mogoče je kaj v sorodu z Zupančičevim Kovačem; s Cankarjevim Klandrom nit. Ta je bil drugačen junak.

(Dalje prihodnjič.)